

Valmistelija: Johtava tutkija Jari Lyytimäki
Yhteiskunnan muutos

15.9.2026

SYKE/2026/1741

Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta
TuV@eduskunta.fi

Julkinen

Viite: Tulevaisuusvaliokunta perjantai 18.09.2026 klo 10.00 / K 3/2026 vp / Lausuntopyyntö

Asia: K 3/2026 vp Hallituksen vuosikertomus 2025

<https://www.eduskunta.fi/pdf/K+3/2026>

Suomen ympäristökeskuksen kirjallinen asiantuntijalausunto

Suomen ympäristökeskus (Syke) kiittää mahdollisuudesta lausua tulevaisuusvaliokunnalle ponsista, jotka liittyvät hallituksen vuosikertomukseen 2025 (K 3/2026). Tämä lausunto nostaa esiin ekologisesti kestävä kehityksen näkökulmasta keskeiset tulevaisuusvaliokunnan ponnet, joiden huomioimisessa ei ole edistytty riittävästi ja joiden huomioimisen tulee siksi olla edelleen ja entistä vaikuttavammin kansallisen politiikan keskiössä. Valikoituihin ponsiin liittyvät Suomen ympäristökeskuksen huomiot ja perustelut esitetään alla tulevaisuusvaliokunnan jäsentämän otsikoinnin mukaisesti.

Agenda2030-prosessin kehittäminen

Ponsi 1 (TuVM 1/2021 vp). Ponnen ydinviesti sen varmistamisesta, että kestävä kehityksen toimintaohjelma "tulee aidosti huomioon otetuksi" on entistäkin ajankohtaisempi. Koska toimintaohjelman tavoitevuosi 2030 on jo hyvin lähellä, on tärkeää panostaa siihen, että toimintaohjelma ohjaa johdonmukaisesti ja vaikuttavasti päätöksentekoa. Käytännössä Agenda 2030 ja kotimainen kestävä kehityksen politiikka on kuitenkin laaja-alaisena ja kokoavana politiikkana jäänyt alisteiseksi sektoripolitiikoille. Heiveröisimmillään kestävä kehityksen politiikan toteutus on tarkoittanut vain valikoituja mainintoja siitä, millaisiin SDG-tavoitteisiin eri politiikkalohkoilla tehtävät toimet liittyvät. Tällainen retorisen tason huomiointi on ollut hyödyllistä, mikäli se on lisännyt tietoisuutta kestävästä kehityksestä. Tavoitteiden toteuttamiseen tämä ei kuitenkaan useimmissa tapauksissa riitä, varsinkaan niiden tavoitteiden osalta, joiden toteuttamiseksi tavoitevuoteen mennessä tarvitaan rivakka loppukiri.

Suomella on eniten haasteita luonnonvara- ja ympäristökysymyksiin liittyvissä kestävä kehityksen SDG-tavoitteissa 12 Vastuullinen tuotanto ja kulutus, 13 Ilmastoteot, 14 Vedenalainen elämä ja 15 Maanpäällinen elämä. Näiden tavoitteiden tulisi olla päätöksenteon keskiössä sekä seurannan, raportoinnin ja julkisen keskustelun kohteina. Ponnen ja näiden Agenda2023-tavoitteiden toteutumista tukevat toimet, joiden avulla vähennetään luonnonvarojen käyttöönottoa, edistetään kiertotaloutta, vähennetään maankäytön, teollisuuden ja liikenteen päästöjä, turvataan hiilinielut ja hiilivarastot sekä vahvistetaan luonnon monimuotoisuutta maalla ja vedessä. Näihin liittyy samalla sitovaa lainsäädäntöä. Suomen ympäristökeskuksen näkemys on, että ilmastolain hiilineutraaliustavoite, vesipuitedirektiivin ja meristrategiadirektiivin pintavesien laatua koskevat tavoitteet tai ennallistamisasetuksen luontotavoitteet eivät ole toteutumassa valtion nykyisillä

toimilla. Kestävyyspaneeli, ilmastopaneeli ja luontopaneeli ovat pätevästi esittäneet, miten tavoitteet voitaisiin saavuttaa. Valtioneuvoston tulisi vähintään perustella kansalaisille, miksi riippumattomien tiedepaneelien esittämiä keinoja kestävyysmurroksen edistämiseksi ei oteta täysimittaisesti käyttöön.

Ponsi 4 (TuVM 1/2021 vp). Ponnessa korostettu moniulotteinen ja pitkäjänteinen kestävä kehityksen seuranta ja erilaisten vaikutusten tunnistaminen sekä erityisesti tämän seurantatiedon käytännön hyödyntäminen ”kestävän kehityksen budjetoinnissa julkisen talouden suunnitelmissa ja talousarvioissa” vaatii edelleen kehittämistä. Nykyisellään Suomen monipuoliset tietovarannot jäävät harmittavasti vajaakäyttöön. Erityisesti luonnonvarojen hyödyntämiseen, talouden eri sektorien ympäristökuormitukseen, hiilinieluihin ja -varastoihin tai pintavesien ja luonnon ekosysteemien tilaan ja kehityssuuntiin liittyvä käyttökelpoinen tieto jää budjettisuunnittelussa kapeasti määriteltyjen rahamäärien mittareiden varjoon. Olennainen osa valtion budjettia ovat verot, joilla voidaan asettaa tai olla asettamatta hinta Suomen luontopääoman heikentämiselle. Ponnen toteutumista tukee ekosysteemitilinpidon kehittäminen eli luontopääoman ja luonnon tuottamien ekosysteemipalveluiden sekä niiden taloudellisen arvon seuranta. Alueellinen luonnon ja ympäristön tilan seuranta tukee kansalaisten oikeutta saada tietoa omasta ympäristöstään. Kaikkea ei voi mitata rahassa, ja myös ei-rahamääräinen tieto eli esimerkiksi arvostettuja luontokohteita koskeva laadullinen tieto tulee huomioida päätöksenteossa. Valtion rahavelan ja ekologisen velan jättämisestä tuleville sukupolville tulee kumpaakin pohtia ja perustella huolellisesti.

Ponsi 5 (TuVM 1/2021 vp). Ponsi arvioinnin kehittämisestä ja arviointien hyödyntämisestä liittyy kiinteästi kahteen edellä esiin nostettuun ponteen. Lisäksi ponsi korostaa oleellisena seikkana toimimattomuuden hintaa, joka on miltei tyystin jäänyt sivuun kestävä kehityksen politiikassa. Johdonmukainen toimimattomuuden kustannusten arviointi ja näkyväksi tekeminen auttaisi välttämään kalliita ja pahimmillaan peruuttamattomia pitkän aikavälin haittoja, joita toimien viivästyttämisestä herkästi aiheutuu. Ponnen toteutumiseen tarvitaan toimimattomuuden vaikutusten arviointia, joka tulee yhdistää kattavaan lakien, suunnitelmien ja päätösten vaikutusten ennakkoarviointiin. Demokratian toimivuuden kannalta on myös oleellista käydä näistä arvioista laaja-alaista julkista keskustelua. Esimerkiksi maankäyttösektorin ilmastosuunnitelman ja kansallisen luonnon ennallistamissuunnitelman yhteydessä on keskeistä vertailla toimimattomuuden vaikutuksia erilaisten, vaihtoehtoisten ilmasto- ja luontotoimien vaikutuksiin. Vaihtoehtojen vertailussa on tarpeen pohtia, nähdäänkö niiden johtavan tulevien sukupolvien oikeuksien vahvempaan vai heikompaan toteutumiseen.

Ponsi 2 (TuVM 1/2025). Myös ponsi tärkeiksi tunnistettujen teemojen ilmiöpohjaisesta tarkastelusta liittyy aiempiin ponsiin. Jatkossakin huomionarvoisena lisänä ponnessa esitetään vaatimus läpileikkaavasta ilmiöpohjaisuudesta ”laajemminkin Suomen kokonaiskestävyyttä arvioitaessa, jotta mahdollistetaan eri kestävyystavoitteiden välille väistämättä syntyvien monihyötyisten mahdollisuuksien sekä ristiriitojen ja jännitteiden tunnistaminen ja käsittely.” Tällainen läpileikkaava ilmiöpohjaisuus on tärkeää tietopohjaisen yhteiskunnallisen luottamuksen rakentamisessa ja ylläpidossa. Ponnen toteutumista tukee kestävä kehityksen seurannan ja seurantatuloksista viestimisen riittävä resursointi. Esimerkiksi yhteiskunnan sähköistyminen on läpileikkaava ilmiö, jolla on vaikutusta lähes kaikkiin kestävä kehityksen tavoitteisiin,

mutta jota tyypillisesti tarkastellaan yksittäisten sektoreiden tai toimenpiteiden näkökulmista.

Vahva kestävyys

Ponsi 2 (TuVM 1/2021). Ponnessa painotettu Suomen ekologisen velan lyhentäminen kuuluu vaikeimpiin ja sitkeimpiin kestävä kehityksen politiikan kysymyksiin. Sen korostaminen on perusteltua pysyväluonteisena poliittisena haasteena, jonka ratkaisuun tarvitaan hallituskaudet ylittävää määrätietoista ja johdonmukaista päätöksentekoa. Ekologista velkaa koskien ponteen ei ole vielä vastattu. Suomella ei ole suunnitelmaa, tavoitetta tai toimintaohjelmaa liittyen planetaaristen rajojen ylittämiseen ja ylikulutukseen. Muihin ponnessa mainittuihin ongelmiin (yksinäisyys, mielenterveys ja liikkumattomuus) on mahdollista etsiä ja toteuttaa esimerkiksi luonnon virkistyskäyttöä ja luontoliikuntaa tukevia ratkaisuja, jotka samalla auttavat ekologisen velan lyhentämisessä. Tällaiset monivaikuttiset ratkaisut tarjoavat erityisen hedelmällisen tavan vastata ponteen.

Ponsi 3 (TuVM 1/2025). Edellisen ponnien kanssa osin päällekkäinen ponsi korostaa Suomen vastuuta vahvan kestävyuden edistäjänä globaalin Agenda 2030 -toimintaohjelman jatkoa koskevissa kansainvälisissä keskusteluissa ja tavoitteenasettelussa. Ponsi korostaa erityisesti pyrkimystä "luonnonvarojen ylikulutuksen ja kulutuksen negatiivisten ulkoisvaikutusten vähentämiseen". Ponnien toteuttaminen vaatii, että Suomi omaksuu näkyvän ja vaikuttavan roolin kansainvälisenä vahvan kestävyuden mukaisten tavoitteiden edistäjänä. Suomen tulee tukea EU:n kauppasopimuksia, joihin kestävä kehityksen kriteerit on integroitu. Esimerkiksi metsäkatoa aiheuttavien tuotteiden ja vesistöjen saastumista aiheuttavien torjunta-aineiden kauppaa tulee torjua maailmanlaajuisesti. Suomen tulee myös asettaa omat tavoitteet, suunnitelmat ja toimintaohjelmat kansallisen ylikulutuksen vähentämiseksi ja suomalaisen kulutuksen globaalin jalanjäljen pienentämiseksi.

Osallistaminen

Ponsi 14 (TuVM 1/2021). Ponnessa esiin nostettu tarve sanoittaa kestävä kehityksen politiikka innostavaan "toivon muotoon" on muuttunut entistään ajankohtaisemmaksi viime vuosina tilanteessa, jota luonnehtii lisääntynyt tietoisuus ja huoli päällekkäisistä ympäristökriiseistä, geopolittisista epävarmuuksista ja kotimaisesta suurtyöttömyydestä. Toivoa voidaan ammentaa ponnessa mainituista konkreettisista hyvistä esimerkeistä ja käytännöistä, ja sen on perustuttava laaja-alaiseen tietoon realistisista ratkaisumahdollisuuksista. Ponnessa peräänkuulutettu osallistava kestävä kehityksen politiikka ei saa tarkoittaa vastuun sysäämistä yksilötasolle, vaan yhteiskunnan rakenteiden muuttamista sellaisiksi, että ne tukevat yksilöiden kyvykkyyttä tehdä kestävä kehitys edistäviä valintoja. Valtioneuvosto on korostanut nuorten osallistumista, mutta vammaiset, iäkkäät ja maahanmuuttajat jäävät selonteossa paitsioon. Myös alkuperäiskansa saamelaiset tarvitsevat heitä kansana hyödyttävää ja toivoa lisäävää kestävyyspolitiikkaa.

Varautuminen

Ponsi 6 (TuVM 1/2026). Ponnessa korostettu tarve "huomioida erilaisten ekokriisien edellyttämät sopeutumistoimet ja jatkaa työtä niiden ratkaisemiseksi" yhteiskunnan ruokaturvan ja muiden kriittisten toimintojen jatkuvuudessa on perusteltu, vaikka Suomi onkin kansainvälisesti vertaillen varsin hyvin varautunut erilaisiin uhkiin.

Luonto-, luonnonvara-, ilmasto- ja ympäristökysymykset aiheuttavat laaja-alaisia ja vaikeasti hallittavia sopeutumistarpeita, joihin vastaamisen kyvykkyyttä tulee edelleen parantaa esimerkiksi vieraslajien, tauti- ja tuholaisriskien sekä ilmaston ääri-ilmiöiden osalta. Käytännössä tarvitaan esimerkiksi hiiltä sitovia ja ravinteita pidättäviä maa- ja metsätalouden käytäntöjä, valuma-aluelähtöistä soiden ja turvemaiden ennallistamista ja tulvasuojelua sekä hulevesien ohjaamista ja viheralueiden terveyshyötyjä ymmärtävää kaupunkisuunnittelua. Tällaisella osaamisella Suomi voi myös näyttää EU-tasolla ja kansainvälisesti muita hyödyttävää esimerkkiä.

Kestävä innovaatiovetoinen kasvu

Ponsi 9 (TuVM 1/2021). Ponnessa on oleellista pitkäjänteisyyden korostaminen pikavoittojen tavoittelun sijaan. Sitä tarvitaan edistettäessä talouden systeemistä kestävyysmurrosta tukevaa sääntelyä ja luotaessa kannusteita, jotka mahdollistavat tarvittavat investoinnit sekä uusien toimintatapojen juurruttamisen käytäntöihin. Lyhytjänteinen, poukkoileva tai epäjohtonmukainen sääntely haittaa esimerkiksi kestävästi energiasuorituksen, ruokajärjestelmän, liikennejärjestelmän ja kiertotalouden kestävyysmurrosta. Ohjauskeinoja taaksepäin kohti fossiilitaloutta ei tule käyttää. Ponnien toteutumista tukee huolella harkittu ja läpinäkyvä innovaatiopolitiikan toteutus, jossa ekologisen (vahvan) kestävyysmurroksen tavoittelu on keskeinen missio.

Tämän lausunnon valmisteluun on osallistunut tutkimusprofessori Anu Lähteenmäki-Uutela.

Jakelu
Kopio

TuV@eduskunta.fi
kirjaamo@syke.fi

Asiakirja: SYKE/2026/1741-2 Asiantuntijalausunto; K 3/2026 vp Hallituksen vuosikertomus 2025

Seuraavat henkilöt (organisaationimen mukaisessa aakkosjärjestyksessä) ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti. / Följande personer (i bokstavsordning efter organisationens namn) har undertecknat detta dokument elektroniskt. / This document has been electronically signed by the following persons (in alphabetical order according to their organization's name):

Leif Schulman, Suomen ympäristökeskus
Jari Lyytimäki, Suomen ympäristökeskus, tiedon politiikka

Signed By: Jari Lyytimäki
Signed at: 2026-09-15 13:43:50 +03:00
Reason: I approve this document

Signed By: Leif Schulman
Signed at: 2026-09-15 13:45:52 +03:00
Reason: I approve this document

